

Balatska O. B., candidate of political sciences, docent of department of political science and jurisprudence, State establishment «Luhansk Taras Shevchenko National University» (Ukraine, Starobilsk), balatskaya@ukr.net

Political violence as a global problem: global trends

The article contains an analysis of global trends in the proliferation of political violence in the world. The purpose of this research is to retrace the trends in the intensity and extent of manifestations of political violence in the modern world and to prove the thesis of its escalation. The works of Erich Fromm about the nature and sources of human aggression and violence and works of Samuel Huntington about the escalation of political violence in last decades and the causes of this process form the theoretical basis. The article applies statistics that show the dynamics of the spread of political violence in both spatial and temporal aspects. The historical, comparative, systematic and statistical approaches were used to solve the research tasks. The scaling-up in political violence, that got the status of a global problem modern world, is a result of the present research. These processes are irregular, that is why the degree of their intensity varies in different regions.

Keywords: political violence, political conflict, aggression, primitive society, war, violent crises, «fault line», civilization, demographic balance, identity crisis.

Балацкая Е. Б., кандидат политических наук, доцент кафедры политологии и правоведения, Государственное учреждение «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко» (Украина, Старобельск), balatskaya@ukr.net

Политическое насилие как мировая проблема: глобальные тенденции

Анализируются глобальные тенденции распространения политического насилия. Цель данного исследования – проследить тенденции изменения интенсивности и масштабов проявлений политического насилия в современном мире и обосновать тезис о его эскалации. В качестве теоретической базы выступают работы Эриха Фромма о природе и источниках человеческой агрессивности и насилия и Сэмюэла Хантингтона об эскалации политического насилия в последние десятилетия и причинах этого процесса. В статье приведены статистические данные, которые демонстрируют динамику распространения политического насилия, как в пространственном, так и во временном аспектах. Для решения поставленных в исследовании задач в работе использованы исторический, компаративистский, системный и статистический методы. В результате получены выводы об увеличении масштабов политического насилия, которое в современном мире приобрело статус глобальной проблемы. Данный процесс носит неравномерный характер и в разных регионах протекает с разной степенью интенсивности.

Ключевые слова: политическое насилие, политический конфликт, агрессия, первобытное общество, война, политический кризис, «линия разлома», цивилизация, демографический баланс, кризис идентичности.

***

УДК 124.1:327

Дашевська О. В., кандидат економічних наук, доцент, начальник наукового відділу, Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля (Україна, Дніпропетровськ), dashevskay@mail.ru

СИНЕРГЕТИЧНА ПАРАДИГМА В ГЕОПОЛІТИЦІ

Сучасний стан міжнародних відносин сповнений нестабільними ситуаціями, які в деяких регіонах призвели до біфуркаційного періоду. Це обумовлює необхідність нових підходів до дослідження геополітичного світопорядку. Мета статті – обґрунтувати синергетичну методологію дослідження геополітичних процесів в Україні та світі. В статті використані загальнонаукові методи пізнання. Розглянуто становлення синергетичної парадигми як сучасної наукової методології дослідження відкритих соціальних систем. Визначено нові категорії в сучасній геополітиці – порядок, нестабільність і хаос, дана їх характеристика. Обґрунтовано корисність синергетичної методології в аналізі геополітичних процесів та розвитку геополітичної системи світу. Наведено приклади біфуркаційних періодів в розвитку міжнародних відносин та світової політики. Доведено необхідність аналізу та пронозування біфуркаційних періодів в розвитку сучасного світопорядку. Запропоновано напрями наукового пошуку в сфері моделювання поведінки України в хаотичних умовах геополітичних змін.

Ключові слова: геополітика, синергетична парадигма, світовий порядок, міжнародні відносини, світова політика.

Процеси геополітичної трансформації світопорядку набирають нових обертів після завершення «холодної війни», що супроводжується функціональною та структурною дестабілізацією у світі. Водночас, як

вказують російські вчені, фазу стабілізації рано чи пізно переживає більшість варіантів організації міжнародних відносин [10]. Зрозуміло, що для стабілізації необхідна наявність об'єктивних умов та суб'єктивних, які зможуть вловити та використати такі умови. Сучасний стан міжнародних відносин сповнений нестабільними ситуаціями, які в деяких регіонах призвели до біфуркаційного періоду.

В таких агресивних умовах формування глобалізаційного світового порядку геополітична діяльність держави набуває нового, більш актуального значення. Процес розробки та реалізації зовнішньої політики, формування зовнішньополітичних зв'язків та вибір геополітичної моделі потребують дослідження даної галузі діяльності держави з системної точки зору та із застосуванням передової методологічної бази.

Намагання вітчизняних вчених досягнути геополітичну природу розвитку країни, виявити засади, першопричини та спрогнозувати майбутнє призвели до використання синергетичної парадигми. Синергетика, за визначенням одного з її засновників Г. Хакена, є теорією спільної дії багатьох підсистем, в результаті якої на макроскопічному рівні виникає нова структура та відповідне функціонування [12, с. 7]. Методологія синергетики широко використовується для дослідження різноманітних складних систем – від фізичних до соціальних.

Засади синергетичної концепції в політичній науці вироблялись на роботах засновників самої синергетики, насамперед: І. Пригожина, Г. Хакена, І. Стенгерса, Г. Ніколіса. Соціально-гуманітарні аспекти через синергетичну методологію розглядали С. Берштейн, Т. Браун, С. Вебер, О. Князева, С. Курдюмов, Е. Ласло, К. Майнцер, Г. Малинецький, А. Назаретян, Е. Топольські та ін.

Застосування синергетики у вітчизняних дослідженнях політичних систем в основному обмежується констатацією ефективності методології та необхідністю її використання. Так, Т. Симигіна пропонує за допомогою синергетичної методології досліджувати явище глокалізації [9]; за висновками В. Загорського, А. Ліпенцева та О. Кореновського синергетика дозволяє виробити нові механізми управління соціально-економічними системами об'єднуючи в собі елементи силового управління та самоорганізації об'єкта управління [3]; В. Воронкова аналізує застосування синергетичної методології до розвитку сучасного суспільства, яке розглядає як дисипативну систему з періодично змінюваними елементами (дисипативними системами) [2]; О. Новакова у своїй монографії використовує окремі методологічні елементи синергетики для дослідження процесу політичного розвитку [8]. Окрім того, можна назвати ще Л. Бевзенко, який розглянув явище самоорганізації соціуму на практиці Майдану [1], В. Лутай приділив увагу розробці філософсько-методологічним проблемам синергетики для вирішення нових глобальних проблем [6], перелік можна продовжити роботами І. Добронравової, В. Костева, С. Кримського, М. Поповича, С. Ситька та ін.

Інтерес до синергетики з боку геополітичної науки обумовлений в першу чергу можливістю враховувати непередбачуваність поведінки міжнародних систем різного рівня в періоди їх нестабільного розвитку: розпад держави, державні перевороти, революції, бунти та

масові акції протесту, електоральні ситуації та їх вплив на геополітичну ситуацію у світі. В українській науці недостатньо дослідженими залишаються геополітичні процеси, практика їх прогнозування та моделювання із застосуванням синергетичної парадигми.

Мета статті – обґрунтувати синергетичну методологію дослідження геополітичних процесів в Україні та світі.

Синергетика, наука про самоорганізацію, почала активно розвиватись наприкінці ХХ століття. Однак її статус ще і досі не визначений. Ю. Л. Климонтович, який багато зробив для розробки статистичної теорії самоорганізації, пише: «Синергетика – це не нова наука, але новий об'єднуючий напрям в науці. Мета синергетики – виявлення загальних ідей, загальних методів і загальних закономірностей в самих різних областях природознавства і соціології» [4, с. 2].

Виступаючи в якості сучасної парадигми еволюції, синергетика не може сказати, що конкретно відбувається чи буде відбуватися у світі. Неможливо давати конкретні рекомендації і тим більше обіцянки, на основі синергетичного підходу. Проте синергетика може дати загальні орієнтири для наукового пошуку, для прогнозування і моделювання процесів в складних соціальних системах. Розробка синергетичної методології і її використання вченими різних сфер наукового інтересу можуть дозволити змодельовати спектр можливостей соціального розвитку, визначити сценарії майбутнього розвитку країн, регіональних об'єднань, більш великих геополітичних утворень і системи світу в цілому.

Синергетичний підхід передбачає ймовірне бачення світу, базується на дослідженні нелінійних систем. Образ світу постає як сукупність нелінійних процесів. Ідея нелінійності включає багатоваріантність, альтернативність шляхів еволюції та її незворотність [11]. Інструментарій синергетики дає змогу визначити, що:

- складноорганізованим системам неможливо нав'язати напрями і шляхи розвитку, можливо лише сприяти процесу самоорганізації;
- неможливо досягти одночасного поліпшення відразу всіх важливих показників системи;
- при кількох станах рівноваги еволюційний розвиток системи відбувається при лінійному зростанні невизначеності ситуації;
- для складних систем існують декілька альтернативних шляхів розвитку;
- кожний елемент системи несе інформацію про результат майбутньої взаємодії з іншими елементами;
- складна нелінійна система в процесі розвитку проходить через критичні точки, в яких відбувається розгалуження системи через вибір одного з рівнозначних напрямів її подальшої самоорганізації.

Вищевикладене дозволяє з впевненістю говорити про можливість, і навіть, необхідність, використання синергетичного підходу в дослідженні таких явищ, як соціально-політичні та економічні кризи в суспільстві. Особливої уваги заслуговують і напрацювання в сфері геополітичних процесів та їх впливу на розвиток окремих країн та регіонів світу.

Міжнародні відносини ХХІ століття характеризуються такими відносно новими категоріями як порядок, нестабільність і хаос, які є взаємообумовленими та взаємодіючими. Дані категорії прийшли в політичні науки

з синергетики і знайшли своє практичне застосування в геополітиці.

Важливим з точки зору геополітичного процесу є розуміння розвитку в синергетичній парадигмі: «розвиток розуміється як послідовність довготривалих періодів стабільних станів системи, які перериваються короткотерміновими періодами хаотичної поведінки, після чого відбувається перехід (біфуркація) до наступного стійкого стану (атрактору), «вибір» якого визначається системою в залежності від особливостей її флуктуацій в точці біфуркації» [7, с. 148]. В синергетичній парадигмі відхилення від траєкторії не є патологією, а розуміється як природний процес пошуку оптимального (стійкого) стану системи.

Виходячи з даного розуміння розвитку системи, виникаючий хаос поблизу точки біфуркації означає процес переходу системи до нового порядку, який супроводжується непередбаченістю і обумовлений вже не зовнішніми чинниками, а внутрішніми чинниками самого процесу. Важливим тут є виявлення механізмів вибору альтернатив розвитку, впливу випадковостей, які в точках біфуркації принципово неможливо спрогнозувати.

Природа хаосу може бути як деструктивною, так і конструктивною. Саме останнє і лягло в основу визначення розвитку системи. Тобто, порядок виникає завдяки хаосу та з хаосу, хаос лежить в основі виходу на одну з траєкторій само структуризації системи. При цьому, нові структури, які виникають є нестабільними, а поблизу точки біфуркації стають нестійкими [5].

Порядок та стабільність в міжнародних відносинах з точки зору синергетичної парадигми розглядаються як динамічний процес відтворення на макро– та макрорівні стану стабільності. Поняття хаосу визначається через порядок і проявляється в системі міжнародних відносин та її підсистемах не тільки в прагненні суб'єктів світової політики максимально задовольнити власні інтереси, але і в бажанні раціоналізувати свою поведінку [10, с. 88].

Порядок та стабільність в геополітичному вимірі має ряд ознак, за якими і можна їх ідентифікувати:

- внутрішній устрій міжнародних акторів, насамперед, держав;
- постійна мотивація поведінки міжнародних акторів;
- передбачуваність характеру та сталість форм участі акторів у міжнародних відносинах;
- готовність та спроможність акторів дотримуватись принципів існуючої геополітичної структури світу;
- постійний склад базових суб'єктів міжнародних відносин та розподіл основних функцій та ролей між ними;
- відсутність проявів революційних змін;
- відсутність внутрідержавних та міжнародних сил достатньої потужності, які націлені на радикальні зміни.

Якщо спостерігається виключення одного чи декількох з перелічених ознак, геополітична система переходить до нестабільного стану та виникненню міжнародних криз, з наростанням такого стану утворюється хаос.

Сучасне геополітичне середовище «нашпиговане» очагами нестабільності, які ще не дійшли до точки біфуркації, що створює підвищений конфліктогенний клімат та сприяє наростанню спротиву до існуючого світо порядку. Афганістан, Іран, Ірак, Грузія, Сирія, Лівія, Єгипет, Туніс, Україна, Туреччина та інші країни стали регіональними центрами формування нового

світо порядку та перерозподілу функцій між світовими лідерами.

Безперечно, після біполярного світу лідером стали і продовжують бути США, водночас, з часом утримувати свої позиції та виконувати роль головного міжнародного арбітра стає все важче. Здобувши союзників в об'єднаній Європі та просуваючись на схід від неї, США відродили геополітичні амбіції Росії, які до останнього часу реалізовувались за рахунок країн, що не межують з Європою. Крім того, всередині самої Європи спостерігається криза, при чому як економічна (Італія, Іспанія, дефолт Греції), так і політична («стара Європа проти нової»). Єдиним міцним союзником США в Європі залишається Великобританія. Росія також встала з колін – багатомільярдні інвестиції в оборонно-промисловий комплекс, переоснащення та модернізацію військ, акцент на інноваціях та запас нафтодоларів дозволили сформувати їй коло прихильників в європейських країнах, серед яких і Франція, і Італія, і Німеччина, і Австрія та інші, що стримує США.

Наростання суперечностей між США та Росією створює основні передумови до розвитку саме хаотичної ситуації в сучасній геополітиці. Україна, як і інші невеликі за розміром та геополітичним впливом країни, тут виступає як одна з шахових фігур (пішак), яку може розіграти як Росія, так і США. Посилення санкцій проти Росії з боку США, активізація військових навчань Росією біля кордонів НАТО рано чи пізно призведе до «взриву» конфлікту (точки біфуркації) та переходу його в активну фазу, в якій щось передбачити буде вкрай важко. Саме для того, щоб пережити цей період з максимальною вигодою та мінімальними втратами і необхідно аналізувати та передбачати можливі траєкторії з використанням чіткого методологічного апарату синергетики.

Отже, процеси саморегулювання нестабільної геополітичної системи під впливом хаосу відбуваються на макрорівні при зміні режимів самоорганізації. Така зміна характеризується завершенням процесу проходження системою біфуркації та виходом на нову траєкторію розвитку. Вибір шляху здійснюється під впливом флуктуацій, які в свою чергу, визначають параметри саморегулювання та направляють траєкторію розвитку системи. З цього періоду система стає передбачуваною та підпорядковується детермінованим закономірностям.

Біфуркації відіграють важливу роль у саморегуляції системи або у здатності до цього. Проведене дослідження та наліз сучасного стану геополітики дозволяє виділити ряд ознак, за якими можна охарактеризувати біфуркаційний період у міжнародних відносинах:

- напрямки (траєкторії) розвитку міжнародної системи взаємовідносин між державами;
- зміст пріоритетів та національних інтересів суб'єктів міжнародних відносин;
- форми і засоби реалізації пріоритетів та національних інтересів;
- напрямки розвитку міжнародного співробітництва;
- геополітичний стан країн-лідерів геополітичної системи світу.

В результаті проходження біфуркаційного періоду, геополітична система виходить на сукупність (спектр, множинність) атракторів (відносно стійких станів системи). Атрактор притягує, організує, формує, змінює наявний стан системи [10, с. 92]. Такий спектр або множина атракторів

виступають в якості сценаріїв розвитку майбутнього геополітичної системи. Той же Д. Темников наводить приклад розпаду СРСР, розглядаючи його як біфуркацію, в результаті чого змінились напрямки розвитку геополітичної системи від біполярності до монополярності, змінились пріоритети міжнародних акторів та країн-лідерів (США та Росії), сформувались нові форми та засоби реалізації їх національних інтересів тощо. В свою чергу, продовженням цього розвитку стало наближення до нової точки біфуркації (поки що наближення) – загострення конфронтації між США та Росією на тлі української кризи 2014–2015 рр. З наукової точки зору, важливим на даному етапі є розробка максимально можливих і обґрунтованих сценаріїв майбутнього геополітичної системи та моделювання власної поведінки нашої держави, що дозволить, як вже зазначалось, використати цей період трансформацій максимально корисно та увійти в період хаосу підготовленими.

У якості висновку зазначимо, що ми знаходимося на початку структурних перебудов геополітичної системи світу, які будуть супроводжуватись зростанням конкурентної боротьби між державами за право першочергового впливу, не виключено, що ця боротьба буде місцями переходити і у регіональне військове протистояння. В такій ситуації, геополітична наука потребує зміни парадигми (частково це вже відбувається). Нестабільну, нерівноважну світову геополітичну систему необхідно аналізувати за допомогою адекватного аналітичного інструментарію, який включає в себе методи нелінійної динаміки, які враховують синергетичні ефекти. Синергетика може стати тим поведирем геополітичної науки, який виведе її на новий етап розвитку та закріпить за нею роль передовика в міжнародних відносинах та світовій політиці.

Список використаних джерел

1. Бевзенко Л. Социальная самоорганизация в теории и практике Майдана / Л. Бевзенко // Totallogy–XXI (дванадцятий випуск). Постнекласичні дослідження. – К.: ЦГО НАН України, 2005. – С.41–78.
2. Воронкова В. Г. Місце і роль синергетики у пізнанні соціальних процесів та розвитку сучасного суспільства / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2012. – №48. – С.5–24.
3. Загорський В. та ін. Синергетика і теорія управління соціально-економічними системами / В. Загорський, А. Ліпенцев, О. Кореновський // Науковий вісник «Демократичне врядування». – 2011. – Вип.8. – С.29–38.
4. Климонтович Ю. Л. Проблемы статистической теории самоорганизации синергетики. – М.: Наука, 1987. – 320 с.
5. Князева Е. Н. Мыслить синергетически значит мыслить диалектически / Е. Н. Князева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://spkurdyumov.narod.ru/MISLSIN.htm>. – Дата обращения: 30.07.2015.
6. Лутай В. С. Синергетическая парадигма как философско-методологическая основа решения главных проблем XXI века // Практична філософія. – 2003. – №1. – С.10–38.
7. Назаретян А. П. От будущего – к прошлому (Размышление о методе) // Общественные науки и современность. – 2000. – №3. – С. 142–150.
8. Новакова О. В. Політична модернізація та розвиток демократичних процесів в сучасній Україні. – Луганськ: Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2006. – 216 с.
9. Симигіна Т. Глокалізація політичних процесів: синергетика глобального і локального / Т. В. Симигіна // Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. – 2012. – Т.134. – С.23–26.
10. Темников Д. Синергетический поход к анализу международной политики. Опыт адаптации понятий / Д. Темников // Международные процессы. – М., 2009. – Т.7. – №2. – С.83–94.
11. Трубецков Д. И. Колебания для гуманитариев. – Саратов: УНЦ «Колледж», 1997. – 180 с.
12. Хакен Г. Синергетика / Г. Хакен. – М.: Сфера, 1980. – 185 с.

Reference

1. Bevzenko L. Sotsialnaya samoorganizatsiya v teorii i praktike Maydana / L. Bevzenko // Totallogy–XXI (dvanadstyatyi vypusk). Postneklasichni doslidzhennya. – K.: TsGO NAN Ukraini, 2005. – S.41–78.
2. Voronkova V. H. Mistse i rol' synerhetyky u piznanni sotsial'nykh protsesiv ta rozvytku suchasnoho suspil'stva / V. H. Voronkova // Humanitarnyy visnyk ZDIA. – 2012. – №48. – S.5–24.
3. Zahors'kyi V. ta in. Synerhetyka i teoriya upravlinnya sotsial'no-ekonomichnyy systemamy / V. Zahors'kyi, A. Lipentsev, O. Korenovs'kyi // Naukovyy visnyk «Demokratychno vryaduvannya». – 2011. – Vyp.8. – S.29–38.
4. Klimontovich Yu. L. Problemyi statisticheskoy teorii samoorganizatsii sinergetiki. M.: Nauka, 1987. – 320 s.
5. Knyazeva E. N. Myislit sinergeticheski znachit myislit dialekticheski / E. N. Knyazeva [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://spkurdyumov.narod.ru/MISLSIN.htm>. – Data obrascheniya: 30.07.2015.
6. Lutay V. S. Sinergeticheskaya paradigma kak filosofsko-metodologicheskaya osnova resheniya glavnykh problem XXI veka // Praktichna filosofiya. – 2003. – №1. – S.10–38.
7. Nazaretyan A. P. Ot budushego – k proshlomu (Razmyshlenie o metode) // Obschestvennyie nauki i sovremennost. – 2000. – №3. – S.142–150.
8. Novakova O. V. Politychna modernizatsiya ta rozvytok demokratychnykh protsesiv u suchasniy Ukraini. – Luhans'k: Vyd–vo SNU im. V. Dalya, 2006. – 216 s.
9. Symyhina T. Hlokalizatsiya politychnykh protsesiv: synerhetyka hlobal'noho i lokal'noho / T. V. Symyhina // Naukovy zapysky NaUKMA. Politychni nauky. – 2012. – T.134. – S.23–26.
10. Temnikov D. Sinergeticheskiy pohod k analizu mezhdunarodnoy politiki. Opyit adaptatsii ponyatiy / D. Temnikov // Mezhdunarodnyie protsessyi. – M., 2009. – T.7. – №2. – S.83–94.
11. Trubetskov D. I. Kolebaniya dlya gumanitariiev. – Saratov: UNTS «Kolledzh», 1997. – 180 s.
12. Haken G. Sinergetika / G. Haken. – M.: Sfera, 1980. – 185 s.

Dashevsk'a O. V., PhD, docent, head of the Scientific Department, Alfred Nobel University in Dnepropetrovsk (Ukraine, Dnepropetrovsk), dashevskaya@mail.ru

Synergetic paradigm in geopolitics

The current state of international relations is full of unstable situation, which in some regions have led to bifurcation period. This requires new approaches to the study of the geopolitical world order. The aim of the paper is to prove synergistic research methodology geopolitical processes in Ukraine and in the world. The article draws on the knowledge of scientific methods. We consider the establishment of synergetic paradigm as a modern scientific research methodology open social systems. Defined a new category in modern geopolitics and given their characteristic: the order, instability and chaos. Reasonably utility synergetic methodology in the analysis of geopolitical processes and geopolitical development of the world. Described examples of bifurcation periods in the development of international relations and world politics. The necessity of analysis and prediction of bifurcation periods in the development of the contemporary world order. Directions of scientific research in the field of modeling the behavior of Ukraine in the chaotic conditions of geopolitical changes.

Keywords: geopolitics, synergetic paradigm, global order, international relations, world politics.

Дашевская О. В., кандидат экономических наук, доцент, начальник научного отдела, Днепропетровский университет им. Альфреда Нобеля (Украина, Днепропетровск), dashevskaya@mail.ru

Синергетическая парадигма в геополитике

Современное состояние международных отношений переполнено нестабильными ситуациями, которые в некоторых регионах привели к бифуркационному периоду. Это обуславливает необходимость новых подходов к исследованию геополитического миропорядка. Цель статьи – обосновать синергетическую методологию исследования геополитических процессов в Украине и мире. В статье использованы общенаучные методы познания. Рассмотрено становление синергетической парадигмы как современной научной методологии исследования открытых социальных систем. Определены новые категории в современной геополитике – порядок, нестабильность и хаос, дана их характеристика. Обосновано полезность синергетической методологии в анализе геополитических процессов и развития геополитической системы мира. Приведены примеры бифуркационных периодов в развитии международных отношений и мировой политики. Доказана необходимость анализа и прогнозирования бифуркационных периодов в развитии современного миропорядка. Предложены направления научного поиска в сфере моделирования поведения Украины в хаотических условиях геополитических изменений.

Ключевые слова: геополитика, синергетическая парадигма, мировой порядок, международные отношения, мировая политика.

* * *

УДК 316.324

Макаренко Л. П., кандидат політичних наук, доцент, докторант кафедри політичних наук, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), Liliya876@mail.ru

Роль вітчизняних ЗМІ в процесі політичних комунікацій

Йдеться про недоліки в роботі вітчизняних ЗМІ, способи їх подолання та потенціал медіа в налагодженні діалогу між державою та громадянським суспільством. Підкреслюється, що ЗМІ є доволі небезпечною зброєю, оскільки можуть не тільки консолідувати суспільство, але й формувати деструктивні установки та настрої. В сучасному світі ЗМІ виступають окремим політичним гравцем, бо отримують владу стверджувати, нав'язувати та відстоювати свою точку зору і примушують інших гравців діяти, виходячи з цього. Своєрідність ЗМІ в тому, що вони не можуть приймати рішень, наказувати, зобов'язувати, притягати до відповідальності. ЗМІ здійснюють свою політичну, управлінську роль у політичній системі шляхом обговорення, підтримки, критики і осуду різних політичних програм, платформ, ідей і пропозицій окремих осіб, громадських формувань, політичних партій. ЗМІ виконують роль своєрідного громадського контролю і оприлюднення його результатів.

Основні недоліки в діяльності вітчизняних ЗМІ пов'язані з їх економічною та адміністративною залежністю, викликані упередженістю і суб'єктивізмом людей, що працюють у сфері масової комунікації, необхідністю повернути увагу і завоювати масову аудиторію будь-якими методами. Звертається увага на переважання в ЗМІ матеріалів негативного змісту, що зрубно позначається морально-психологічній ситуації в суспільстві.

Відповідно всі ці недоліки слід виправити: покращувати нормативно-правову базу діяльності ЗМІ, створювати громадські ЗМІ, підвищувати етичні та компетентні стандарти журналістської діяльності, заряджати суспільство позитивом та вневеністю в застрашному дні, займатися просвітницькою роботою, роз'яснюючи та популяризуючи невпевнені, але вірні кроки влади в напрямку розбудови держави.

Ключові слова: засоби масової інформації, повідомлення, новини, телебачення, вплив, маніпулювання, довіра, діалог, держава, громадськість.

Дослідження ролі засобів масової інформації в суспільстві та політичній системі є досить актуальним, а тому знайшло своє висвітлення у багатьох вчених. За загальним визнанням дослідників В. Бебика, В. Лісничого, В. Лугового, В. Мартиненка, І. Поліщука, Ю. Свеженцевої, К. Сафіуліної, С. Телешуна, В. Шевченка засоби масової інформації не тільки інформують, повідомляють новини, а й пропагують певні ідеї, погляди, вчення, політичні програми і тим самим беруть участь у соціальному управлінні, забезпечують владі інформаційний супровід. Шляхом формування громадської думки, вироблення певних установок вони спонукають людину до тих чи інших вчинків. ЗМІ несуть не тільки оперативну, а й офіційну інформацію – закони, розпорядження, укази тощо. Цим самим вони передають волю влади, її вимоги. Разом із тим, ЗМІ є видом зворотного зв'язку. Вони акумулюють думки, прагнення, судження людей практично з усіх сфер життя громади – це своєрідний барометр громадської думки.

Роль засобів масової інформації в конструюванні політичної реальності, питання впливу ЗМІ на процес демократичного розвитку суспільства і становлення інститутів громадянського суспільства з'ясували також у своїх роботах В. Березенко, М. Дзюба, М. Горлач, А. Костирев, Д. Яковлев, І. Прилуцький.

Так Д. Яковлев, вважає, що «В сучасному світі ЗМІ виступають окремим політичним гравцем, бо отримують владу стверджувати, нав'язувати та відстоювати свою точку зору і примушують інших гравців діяти, виходячи з цього. Політична комунікація стає визначальним фактором розвитку всіх інститутів сучасного українського суспільства. Засоби масової інформації в сучасному політичному процесі постають не лише як провідник